

УДК 34(477)(092)

Орлов Ю. Ю. – доктор юридичних наук, старший науковий співробітник, головний науковий співробітник відділу організації науково-дослідної роботи Національної академії внутрішніх справ, м. Київ

ВИДАТНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ КРИМІНАЛІСТ (до 75-річчя з дня народження кандидата юридичних наук, доцента Ю. Ф. Жарікова)

Цього року виповнюється 75 років з дня народження видатного вченого-криміналіста Юрія Федоровича Жарікова, якого слушно вважають засновником судово-акустичної експертизи в Україні. Народився Юрій Федорович 18 жовтня 1942 року в евакуації – на станції Талгар Ілійського району Алма-Атинської області. Так сталося, що перші свої слова маленький український хлопчик Юра вимовив казахською мовою.

Дитинство Юрія Федоровича припало на тяжкі повоєнні роки.

У 1959 році після закінчення середньої школи Ю. Ф. Жаріков вступив на радіотехнічний факультет Київського політехнічного інституту, який закінчив 1963 року. У студентському середовищі Юрій зустрів свою долю й одружився з вродливою дівчиною Людмилою.

Людмила Іванівна стала його вірним супутником на все життя. У 1962 році народився його первісток – син Олег, який згодом обрав шлях батька й вступив до лав правоохоронців.

Протягом 1964–1969 років Юрій Федорович працював інженером у Київському науково-дослідному інституті гідроприладів, де опановував засади теоретичної акустики. Там він познайомився із Львом Івановичем Громовенком, майбутнім професором нашої академії. Саме Лев Іванович умовив Ю. Ф. Жарікова вступити на службу в міліцію. Так, у січні 1969 року вони разом одягли міліцейські погони. Служба Юрія Федоровича розпочалась в оперативно-технічному управлінні МВС України, де він працював п'ять років поспіль. Цей період став дуже важливим у його житті, визначивши основні напрями майбутньої наукової роботи. З лютого 1974 року Юрія Федоровича було відряджено для подальшого проходження служби до Київської вищої школи Міністерства внутрішніх справ, де він пройшов шлях від викладача до заступника начальника кафедри спеціальної техніки.

У цей період учений розробляв теоретичні засади судово-акустичної експертизи, напрацьовував методи криміналістичного дослідження звукових слідів. У науковій роботі взяли участь кандидат юридичних наук, професор Л. І. Громовенко, кандидат юридичних наук, доцент Ю. В. Ящуринський, Ю. П. Попов, доктор технічних наук, професор М. С. Вертузаєв. Методики, розроблені під керівництвом Ю. Ф. Жарікова, стосуються виконання низки прикладних завдань – від ідентифікації людини за її голосом, ідентифікації та групофікації апаратури магнітного запису за звуконосієм до проблем діагностування звукового середовища.

Юрій Федорович сконструював низку унікальних технічних пристроїв для дослідження звукових спектрів мовлення, а також магнітних носіїв звукозапису. Ці технічні розробки як уособлення ключових віх розвитку вітчизняної криміналістики сьогодні зберігаються в музеї МВС України.

У 1983 році Ю. Ф. Жаріков захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук на тему «Аналіз-синтез мовних сигналів у цілях ідентифікації людини в криміналістиці» (спеціальність 12.00.09). У 1985 році йому було присвоєно вчене звання доцента.

За результатами наукових досліджень протягом 1989–1992 років Ю. Ф. Жаріков підготував три ґрунтовні наукові звіти, чотири практичні посібники для судових експертів, отримав авторське свідоцтво СРСР на винахід № 1534508 «Спосіб ідентифікації апарата магнітного запису».

Уперше в Україні Юрій Федорович ініціював експертні дослідження звукових слідів у контексті кримінального процесу. Маючи значний авторитет в експертному середовищі колишнього Радянського Союзу, він особисто проводив фоноскопичні експертизи в десятках кримінальних проваджень. Доручення щодо проведення фоноскопичних експертиз надходили до Києва звідусіль – від республік Прибалтики, Сахаліну до країн далекого зарубіжжя. За методичної допомоги Ю. Ф. Жарікова було організовано діяльність низки фоноскопичних лабораторій у системі Міністерства внутрішніх справ та Міністерства юстиції, які донині використовують напрацювання видатного вченого-криміналіста. Така практична затребуваність наукових розробок й досі надихає молодих учених, які прагнуть збагатити правоохоронну діяльність інноваційними засобами та методами діяльності.

За участі Ю. Ф. Жарікова в Міністерстві юстиції було створено методичну секцію з фоноскопії, яка стала осередком зв'язку академічної науки з криміналістичною практикою.

У 1996 році Юрій Федорович очолив інформаційно-технічний центр Національної академії внутрішніх справ України. Перед цойно створеним за ініціативи ректора Ю. Я. Кондратьєва підрозділом було поставлено неабияке завдання: вдосконалити роботу академії, піднявши її на якісно новий рівень шляхом всеосяжної інформатизації навчального процесу, наукової діяльності та системи управління навчальним закладом.

Під керівництвом Ю. Ф. Жарікова в діяльність кафедр, наукових лабораторій, а також інших підрозділів (бібліотеки, відділу кадрового забезпечення, редакційно-видавничого центру, відділу фінансового забезпечення тощо) було впроваджено інформаційні технології.

Водночас учений продовжує наукові дослідження, які разом із доктором технічних наук, професором О. В. Рибальським виводить на якісно новий рівень. У зв'язку з розвитком глобальних процесів інформатизації та появою цифрової апаратури звукозапису перед судово-експертним товариством постало нагальне питання щодо розроблення методів криміналістичного дослідження цифрових фонограм. Виконання цього завдання потребувало застосування неординарного творчого підходу та глибокого наукового опрацювання із залученням знань у сфері фізики й електроніки (вивчення механізму утворення слідів у процесі формування цифрових сигналів у звукозаписувальній апаратурі), а також сучасного математичного інструментарію (розроблення методів виявлення цих слідів і визначення їхніх ідентифікаційних характеристик).

У період 1998–2004 років науковому колективу під керівництвом Ю. Ф. Жарікова вдалося розробити: низку способів ототожнення, перевірки оригінальності й автентичності аналогових і цифрових сигналів; метод виявлення слідів цифрового оброблення аналогових і цифрових фонограм; спосіб ідентифікації цифрової апаратури запису аналогових сигналів.

Окрім цього, було розроблено спосіб виявлення напруженості та зміни емоційного стану людини за фізичними параметрами її усного мовлення (на якому може ґрунтуватися так званий мовленнєвий поліграф), а також низку спеціальних технічних засобів з отримання й технічного захисту акустичної інформації.

Про наукові досягнення Юрія Федоровича свідчать 28 патентів України на винаходи в галузі судової акустики та спеціальної техніки. У 2003 році вчена рада Національної академії внутрішніх справ рекомендувала роботу зазначеного творчого колективу на отримання Державної премії України.

Указом Президента України йому було присвоєно почесне звання «Заслужений юрист України».

У лютому 2005 року Ю. Ф. Жаріков пішов у відставку, прослуживши в лавах міліції 36 років.

Помер учений раптово, 24 квітня 2005 року. Це сталося несподівано для колег та друзів на піку його видатної наукової кар'єри.

Юрій Федорович залишив у спадок багатий науковий досвід, висвітлений у понад 150 наукових працях і чотирьох монографіях. Розроблені ним методи ідентифікаційних та діагностичних досліджень звукових слідів донині успішно використовують експерти-криміналісти судових і правоохоронних органів у країнах Східної Європи. Зараз в Україні функціонує понад десять лабораторій з дослідження засобів і матеріалів звуковідеозапису.

Уміючи розпізнавати талановиту молодь, Юрій Федорович активно залучав її до наукових досліджень. Поставлені наукові завдання він завжди виконував на високому професійному рівні, об'єктивно оцінюючи отримані результати.

Ім'я Ю. Ф. Жарікова назавжди залишиться в українській науці. Його напрацювання досі сприяють підтриманню законності, зокрема розслідуванню кримінальних правопорушень.

Ми пам'ятаємо Юрія Федоровича не лише як видатного вченого, а й як непересічну особистість, надзвичайно доброзичливу постать, здатну знаходити спільну мову з різними людьми, бути прикладом для наслідування. Згуртовуючи навколо себе однодумців, він створював натхненну творчу атмосферу.

Пам'ять про Юрія Федоровича живе в серцях друзів, колег, учнів і нащадків.

Стаття надійшла до редколегії 01.08.2017

Orlov Yu. – Doctor of Law, Senior Research Fellow, Chief Research Fellow of the Scientific and Research Work Department of the National Academy of Internal Affairs, Kyiv, Ukraine

**Visibile Ukrainian Kriminalist
(The 75th Anniversary of Ph.D in Law,
Associate Professor Yu. Zharikov)**